

Johdatus lapsivaikutusten arviointiin kunnassa

MLL:n koulutusdiat 18.11.2022

MLL

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

LAPSET
ENSIN

Lapsivaikutusten arviointi

- **Lapsivaikutusten arvioinnissa** selvitetään päätöksen tai toiminnan vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.
- Lapsivaikutusten arviointi voidaan toteuttaa osana muuta vaikutusten arviointia tai se voidaan toteuttaa erillisenä arviointina.

Vaikutus ja vaikuttavuus

- ”**Vaikutus**” on mikä tahansa tietyn päätöksen tai toiminnan seurauksena tapahtunut **muutos**.
- ”**Vaikuttavuus**” puolestaan kuvaa sitä, kuinka hyvin tietyllä päätöksellä tai toiminnalla on onnistuttu saavuttamaan **halutut tulokset ja vaikutukset**.

Lapsivaikutusten arviointi osana vaikutusten arviointia kunnassa

- **Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset = kuntalaisvaikutukset**
  - **Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat vaikutukset** ovat osana tätä vaikutuskokonaisuutta.
- Vaikutukset kunnan (ja joissakin arvioinneissa myös hyvinvointialueen) toimintaan ja henkilöstöön
- Vaikutukset kunnan talouteen (ja muuhun julkiseen talouteen)
- Ympäristövaikutukset
- Muut vaikutukset, esim. yritysvaikutukset

Mitä hyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla saavutetaan? (1/4)

1) **Arviointi tuo jäseneltyä tietoa** lapsiin, nuoriin ja perheisiin vaikuttavan päätöksenteon perustaksi. Tällöin tietoon perustuva päätöksenteko ja johtaminen vahvistuu.

2) Lapsivaikutusten arviointi mahdollistaa **lasten etujen huomioon ottamisen päätöksenteossa** lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lapsia koskevissa toimissa lapsen edun on oltava ensisijainen harkintaperuste. Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen lapsiryhmiä ja yleisesti lapsia koskevissa asioissa.

Mitä hyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla saavutetaan? (2/4)

3) Lapsivaikutusten arvioinnilla voidaan saada **tietoa erilaisissa tilanteissa olevien lasten ja nuorten asemasta**. Lapset ja nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. On tärkeä tarkastella asiaa eri lapsi- ja nuorisoryhmien kannalta ja kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Tällöin saada tietoa eriarvoisuuden kaventamiseen.

Mitä hyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla saavutetaan? (3/4)

4) Hyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla saadaan esille vaikutukset lapsiin ja nuoriin **lyhyellä ja pitkällä aikavälillä**. Lapsivaikutuksilla on vaikutuksia myös muihin vaikutuslajeihin, kuten taloudellisiin vaikutuksiin.

5) Lapsivaikutusten arvioinnissa on tärkeä kerätä tietoa myös lapsilta ja nuorilta. Tämä tuo **lasten ja nuorten kokemukset** hyödynnettäväksi päätöksenteossa.

Mitä hyvällä lapsivaikutusten arvioinnilla saavutetaan? (4/4)

6) Osana lapsivaikutusten arviointia toteutettu lasten ja nuorten kuuleminen vahvistaa lasten ja nuorten **osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia**.

7) Vaikutusten arviointi lisää päätöksenteon **läpinäkyvyyttä ja moniarvoisuutta**.

8) Vaikutusten arviointi **selkeyttää ja jäsentää** valmistelua ja päätöksentekoa.

Milloin lapsivaikutuksia arvioidaan?

- Lapsivaikutuksia tulee arvioida, kun päätöksellä voi olla vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.
- Lapsivaikutusten arviointi ei rajoitu vain sellaisiin asioihin, jotka kohdistuvat yksinomaan lapsiin ja lapsiperheisiin, vaan on huomioitava myös yleisesti väestöön kohdistuvien päätösten vaikutukset lapsiin, kuten esimerkiksi kaavoitusta koskevat päätökset.

Vaikutuksia voidaan arvioida eri vaiheissa

- Vaikutusten **ennakkoarviointi**: Suunnitteilla olevan päätöksen vaikutuksia arvioidaan **ennen päätöksen tekemistä**.
- Vaikutusten (ja vaikuttavuuden) **seuranta-arviointi**:
Selvitetään, mitkä ovat **tehdyn päätöksen vaikutukset ja vaikuttavuus**.
- **Toiminnan arviointi**: Arvioidaan **toiminnan** (esim. perusopetuksen tai lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnan) **vaikuttavuutta**.
- Eri vaiheissa tehdyissä arvioinneissa saatu tieto kumuloituu.

Tunnistetaanko eri vaikutukset?

- Vaikutusten arvioinneissa usein korostuvat taloudelliset, organisatoriset ja henkilöstövaikutukset. Niissäkin tarkastelujänne on yleensä lyhyt.
- Lapsivaikutukset ja muut ihmisiin kohdistuvat vaikutukset ja pidemmän aikavälin vaikutukset jäävät usein vähemmälle huomiolle.
- On huono asia, jos päätöksenteossa on tunnistettu vain osa vaikutuksista ja nekin lyhyen aikavälin näkökulmasta.

Lapsivaikutusten arvioinnin lähtökohtia

- Mitä vaikutukset ovat lasten ja nuorten **hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen** lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?
- Minkälaiset vaikutukset ovat **eri lapsi- ja nuorisoryhmiin** ja miten erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten asemaa voitaisiin parantaa?
- Miten **lapsia ja nuoria kuullaan** ja mitkä ovat heidän näkemyksensä asiassa?
- Miten **myönteisiä vaikutuksia** lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen voitaisiin **vahvistaa** ja **kielteisiä vaikutuksia poistaa tai ainakin lieventää**?

Lapsivaikutusten arviointi osaksi valmistelua ja toiminnan kehittämistä

- Lapsivaikutusten arvioinnin tulee olla **säännönmukainen osa kunnan toimintaa.**
- Ennakkoarviointi tulee tehdä **riittävän varhaisessa vaiheessa valmistelua**, jotta sillä on aito merkitys
- Arviointien toteuttamisessa voidaan käyttää **erilaisia menettelytapoja**
- **Moniammatillista osaamista** on syytä hyödyntää tarpeen mukaisesti

Vaikutusten arvioinnin oltava aitoa

- Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi ei ole itsetarkoitus, vaan keino saada jäsenneiltyä tietoa päätöksenteon tueksi.
- Arvioinnissa on tuotava esiin vaikutukset eli (ennakoitavissa olevat) muutokset lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen.
- Mahdolliset kielteiset vaikutukset on tuotava avoimesti esiin ja on mietittävä tapoja niiden poistamiseksi / lieventämiseksi.
- Arvioinnissa ei pidä jäädä ”varmojen” vaikutusten varaan, vaan myös epävarmat vaikutukset tulisi tuoda esille.

Lapsivaikutusten arvioinnin oikeusperustaisuus

- **YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lapsen edun ensisijaisuuden periaate** (3.1 artikla) muodostaa vahvan oikeudellisen perustan lapsivaikutusten arvioinnille. Lapsen oikeuksien sopimus on lakina voimassa oleva **ihmisoikeussopimus**. Se velvoittaa myös kuntia.
- Lapsivaikutusten arviointi on **väline lasten etujen selvittämiseen**.
- Arvioinnissa on huomioitava myös **muu tilanteeseen liittyvä lainsäädäntö**. Esim. varhaiskasvatusta, perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, vapaa-ajan palveluita tai kaavoitusta koskeva lainsäädäntö.

Lapsivaikutusten arvioinnin hyvinvointiperustaisuus

- Lapsivaikutusten arviointi on myös hyvinvointiperustaista, jossa tarkastelun kohteena ovat vaikutukset lasten ja nuorten hyvinvointiin, kehitykseen ja kasvu- ja elinympäristöön.
- Oikeus- ja hyvinvointiperustainen tarkastelu liittyy toisiinsa, koska oikeuksilla turvataan hyvinvoinnin toteutumista. Esimerkiksi koulutus ja oppiminen ovat tärkeä osa lapsen hyvinvointia ja lapsen oikeuksilla turvataan niiden toteutumista.

Lapsivaikutusten arviointia kunnassa edellyttää mm. seuraava lainsäädäntö (1/2)

- **Lapsen oikeuksien sopimus:** 3.1 artikla, lapsen edun ensisijaisuus
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki:**
- 6.2 § Kunnan on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin (ennakkoarviointi)
- 6.3 § Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin (seuranta-arviointi)

Lapsivaikutusten arviointia kunnassa edellyttää mm. seuraava lainsäädäntö (2/2)

- **Varhaiskasvatustilaki:** 4 § lapsen edun ensisijaisuus; 24 § varhaiskasvatuksen arviointi
- **Perusopetuslaki:** 3 a § lapsen edun ensisijaisuus; 21 § koulutuksen arviointi
- **Lukiolaki:** 2 § lapsen edun ensisijaisuus; 56 § koulutuksen arviointi
- **Laki ammatillisesta koulutuksesta:** 2 § lapsen edun ensisijaisuus; 126 § koulutuksen arviointi
- **Maankäyttö- ja rakennuslaki:** 9 § vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

- YK:n lapsen oikeuksien komitea toteaa, että lapsivaikutusten arvioinnissa **vähimmäisvaatimuksena** on käyttää **lapsen oikeuksien sopimusta lähtökohtana** ja **varmistaa erityisesti, että arvioinnit perustuvat yleisperiaatteisiin** ja niissä kiinnitetään erityishuomiota harkinnassa olevien toimenpiteiden erilaisiin lapsiin kohdistuviin vaikutuksiin.

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

- Lapsen edun ensisijaisuus (3.1 artikla)
- Syrjimättömyys (2 artikla)
- Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
- Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen (12 artikla)

Lapsen edun ensisijaisuus (LOS 3.1 art.)

- **Lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etu saa sisältönsä lapsen oikeuksista.**
- Yksittäistä lasta koskeva päätös/toimi = Lapsen edun arviointi
- Lapsiryhmää tai yleisesti lapsia koskeva päätös/toimi = Lapsivaikutusten arviointi (lasten etujen arviointi)
- YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut lapsen edun ensisijaisuutta käsittelevän yleiskommentin (nro 14).

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit: <https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>

Lapsen oikeus syrjimättömyyteen (LOS 2 artikla)

- **Lapsen oikeudet tulee taata kaikille lapsille.** Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ominaisuuksien perusteella.
- Syrjinnän kieltö ei ole vain passiivinen velvollisuus, joka kieltää kaikenlaisen syrjinnän, vaan se myös **edellyttää aktiivisia toimenpiteitä eriarvoisuuden korjaamiseksi.**
- Lapsivaikutusten arvioinnilla voidaan tunnistaa eriarvoisuutta ja tehdä ehdotuksia korjaaviksi toimenpiteiksi.

Lapsen oikeus kehittymiseen (LOS 6 artikla)

- **Kehittyminen on kokonaisvaltainen käsite**, johon kuuluvat kaikki lapsen oikeuksien sopimuksessa turvatut oikeudet ja lasten hyvinvoinnin osa-alueet.
- Kehittyminen tulee käsittää **laajassa merkityksessä** käsittäen niin fyysisen, henkisen kuin sosiaalisen kehityksen.
- Kyse ei ole vain lapsen kehityksen varmistamisesta kohti aikuisuutta vaan **myös parhaiden mahdollisten olosuhteiden järjestämisestä lapsen nykyistä elämää varten.**

Lapsen oikeus tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen (LOS 12 artikla)

- **Lapsen on saatava vapaasti ilmaista näkemyksensä. Näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.**
- **Lapsen näkemykset tulee kuulla ja ottaa huomioon kaikissa häntä koskevissa asioissa, myös lapsen edun arvioinnissa.**
- **Lasten ja nuorten kuuleminen on tärkeä osa lapsivaikutusten arviointia.**
- **YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin (nro 12) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi.**

Lapset ja nuoret tiedon tuottajina arvioinnissa 1/4

- Aikuisten tuottaman tiedon lisäksi lapsivaikutusten arvioinnissa on syytä käyttää lapsilta ja nuorilta kerättyä tietoa.
- Lapset ja nuoret ovat tärkeitä tiedon lähteitä kunnan päätöksenteolle ja toiminnan kehittämiseksi.
- **Lapsilla ja nuorilla on paljon** sellaista kunnan päätöksenteon ja toiminnan kannalta **tärkeää tietoa**, jota ei saada päätöksenteon ja toiminnan kehittämisen tueksi muutoin kuin kysymällä heiltä suoraan.

Lapset ja nuoret tiedon tuottajina arvioinnissa 2/4

- Lasten ja nuorten kuuleminen on merkityksellistä myös heidän **osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien** vuoksi.
- Lapsivaikutusten arvioinnissa tarkastellaan hyvin monen lapsen etua. Tällöin on löydettävä tapoja **kuulla eri lapsi- ja nuorisoryhmiä**.
- Yleinen lapsinäkökulma ei useinkaan riitä, vaan asioita tulee tarkastella lisäksi eri lapsiryhmien näkökulmasta.

Lapset ja nuoret tiedon tuottajina arvioinnissa 3/4

- Kuulemista voidaan toteuttaa mm. **varhaiskasvatuksessa, kouluissa, nuorisotyössä ja vapaa-ajan palveluissa.**
- Lasten ja nuorten kuulemisessa voidaan tehdä myös yhteistyötä **nuorisovaltuustojen, lasten parlamenttien, eri lasten ja nuorten vaikuttaja- ja kehittäjäryhmien kanssa.**
- Lisäksi **verkkokuulemiset** ovat lasten ja nuorten kannalta keskeisiä.
- Kuulemisessa kannattaa hyödyntää **kansalaisjärjestöjen** osaamista ja verkostoja.

Lapset ja nuoret tiedon tuottajina arvioinnissa 4/4

- Eri syistä johtuen kaikissa arviointitilanteissa ei ole aina mahdollisuuksia lasten ja nuorten suoraan kuulemiseen.
- Näissä tilanteissa voidaan hyödyntää **aiemmin lapsilta ja nuorilta kerättyä tietoa**.
- Tällöin on **varmistettava**, että käytettävä **tieto on ajantasaista**, tieto **liittyy** arvioitavana olevaan **asiaan** ja että **tiedonkeruu on ollut riittävän kattavaa** huomioiden ne lapsiryhmät, joita kyseinen asia koskee.

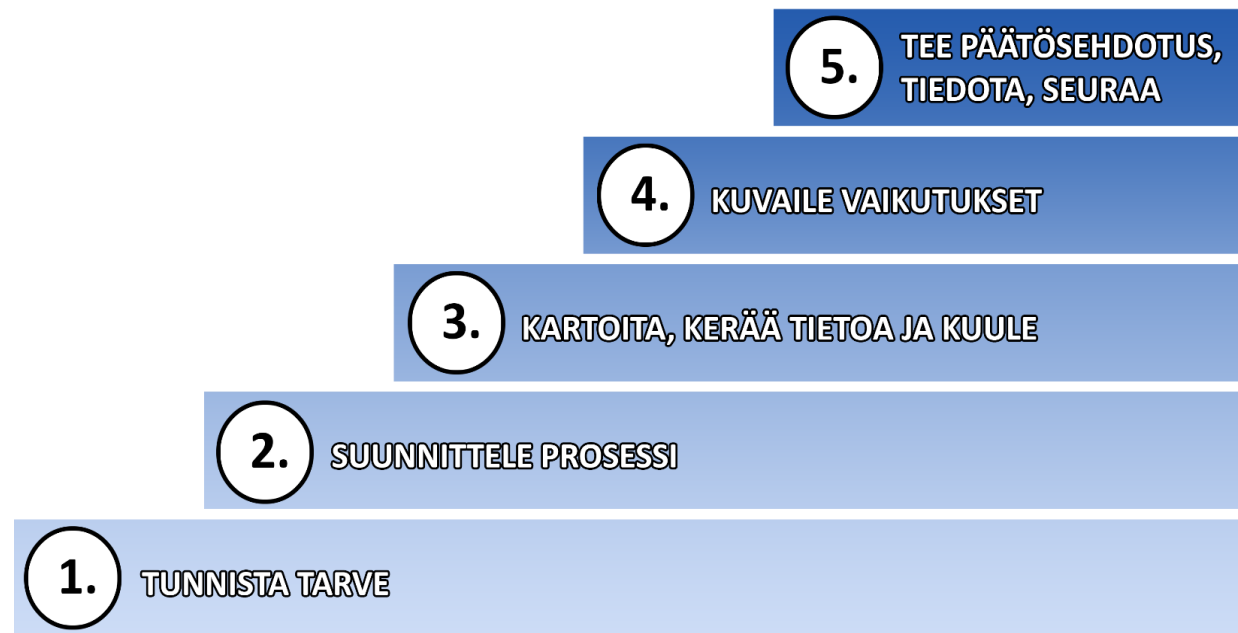
Lapsivaikutusten ennakkoarviointi prosessina 1/2

- Tunnistetaan tarve arvioinnille.
- Päätetään arvioinnin laajuudesta ja menetelmistä.
- Kartoitetaan olemassa oleva tieto.
- Määritellään tarkasteltavat vaihtoehdot ja arviointikysymykset.
- Kerätään arvioinnissa tarvittava tieto, myös lapsilta ja nuorilta.
- Tunnistetaan ja kirjataan eri vaikutukset ja niiden merkittävyys.

Lapsivaikutusten ennakkoarviointi prosessina 2/2

- Tehdään kokonaisarvio vaikutuksista ja laaditaan johtopäätökset ja suositukset päätöksentekoa varten.
- Raportoidaan tulokset.
- Otetaan arvioinnin tulokset huomioon, tehdään päätös ja tiedotetaan asiasta.
- Seurataan toimeenpanoa ja arvioidaan toteutuneet vaikutukset.

Lapsivaikutusten ennakkoarviointi tiivistetysti

Lapsivaikutusten arvioinnin tueksi aineistoja 1/2

Iivonen, Esa & Pollari, Kirsi: Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä - Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina kunnassa –ohjeistus. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:4.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-378-4>

LAVA : Lapsivaikutusten arviointi. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2018.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018051824218>

Ruuska, Tupu; Itkonen-Ratilainen, Mari; Harju-Kivinen, Raija; Honkanen, Kati: Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi : Tarkastelussa lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä ja esimerkkejä lapsivaikutusten arvioinneista. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2018. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136961>

Lapsivaikutusten arvioinnin tueksi aineistoja 2/2

MLL <https://www.mll.fi/kumppaneille/kuntayhteistyö/lapsivaikutusten-arviointi/>

Kansallinen lapsistrategia

<https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/julkaisut/>

THL <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsenoikeudet-lahtokohtana/lapsivaikutusten-arviointi>

Suomen UNICEF <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/materiaalipankki>

Kuntaliitto <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/johtaminen/kuntajohtaminen/paatosten-vaikutusten-ennakkoarviointi>

Verkkokoulutus lapsivaikutusten arvioinnin tueksi

Lapsen oikeudet – Työkaluina lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi – verkkokoulutus. eOppiva ja kansallinen lapsistrategia 2022.

<https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-lapsivaikutusten-arviointi-ja-lapsibudjetointi/>

Kiitos mielenkiinnosta!

www.mll.fi